

Elemente de viață cotidiană la curtea domnească a Țării Românești în secolul al XVIII-lea

Vetuța Ciocan

didaciocan@yahoo.com

Secolul al XVIII-lea, prin transformările semnificative în toate domeniile societății, a constituit un prelude al procesului de modernizare în societatea românească. Deși prezentul istoric, contemporan epocii, a urmărit să transforme pe individ în contribuabil și soldat, mai ales în condițiile domniilor fanariote, ale menținerii unor forme de producție și sociale, așa-zise feudale, apar premisele pentru realizarea unui progres mai accentuat, pe cale modernă, al societății românești. Pe această linie s-au înscris și înnoirile, tot mai evidente, sub impactul evoluției interne și influenței occidentale. Alături de mutațiile semnificative din viața economică, socială, politică și culturală, observatorul atent constată schimbări radicale sub aspectul vieții cotidiene.

Imaginea Țărilor Române din această perioadă ne-a fost transmisă prin intermediul călătorilor străini care au străbătut teritoriul românesc cu diferite ocazii. O apreciere generală a acestei perioade o face Rudger Iosif Boskovic - cunoscut matematician, filozof și astronom de origine croată, călător prin satele și orașele Dobrogei și Moldovei în vara anului 1762. El ne spune că Moldova și Țara Românească sunt curat creștine și sunt conduse de un domn grec, fără ca nici un turc să dețină acolo vreo dregătorie publică. Ne spune despre domniile scurte, de sumele mari cheltuite pentru obținerea domniei, de folosirea tuturor modalităților pentru a face bani. Țara Românească nu este guvernată direct de turci, dar domnii sunt numiți de sultan, care are dreptul să-i și mazilească când dorește. Domnul este ales dintre grecii supuși ai Porții, care de la viața ce o duc ei la Constantinopol, aproape ca a unor sclavi adevărați, trec dincolo la o putere suverană și la dregătorii de mare autoritate și profit¹ Goana după îmbogățire explică dese schimbări de domni. Întreg secolul al XVIII-lea, mai ales a doua lui parte, nu este decât istoria unui du-te-vino neîncetat de domnitori fanarioți numiți, maziliți sau strămutați dintr-un principat în celălalt. Domnii fanarioți vor aduce cu ei moravurile din Fanar, în care se întâlneau câteva tradiții bizantine și multe apucături turcești. La București, la curte și în rândul boierimii, treptat, portul și obiceiurile se orientalizează. Pentru călătorul apusean, Moldo-Valahia înseamnă intrarea în Turcia sau dacă vine dinspre răsărit, înseamnă că nu a ieșit încă din Turcia.

Sec. al XVIII-lea ne înfățișează imaginea unei societăți interesante. Este o lume bogată de lux oriental, copiată după Bizanțul otoman. Răul cel mai mare adus Țărilor Române de regimul fanariot a fost stricarea moravurilor, corupția morală în stat și în societate. Aici se desfășoară strălucitoare alaiuri de împărătească imitație, ospețe la care vin boierii cu capul ras, lăsându-și numai șuvița de care îngerii trebuiau să apuce pentru a-i duce în rai. Despre viața la curtea domnească a Țării Românești la începutul secolului al XVIII-lea ne relatează cărturarul florentin Anton Maria del Chiaro, secretarul lui Constantin Brâncoveanu, în lucrarea *Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia*. Se spune că era un pic caraghios în felul lui de a se îmbrăca, nevoind să se orientalizeze. Pentru că avea un temperament sanguin și se irosea repede lumea îl poreclise „curcanul”². Lumea găsită de el era total diferită de cea apuseană, dar este surprins, în mod plăcut, de ospitalitatea, curățenia și dărnicia

¹ Paul Cernovodeanu, *Societatea feudal românească văzută de călători străini (secolele XV-XVIII)*, Editura Academiei, București, 1973, p. 251

² Nicolae Iorga, *Istoria românilor prin călători*, Editura Eminescu, București, 1981, p.314.

românilor. În general occidentalii care străbăteau Țara Românească priveau cu mare curiozitate orânduielile existente. Considerau moda și obiceiurile orientale ca fiind imobile, către care nu simțeau nici un fel de înclinare³.

Curtea Domnească era o replică în miniatură a Seraiului din Constantinopol. Toată lumea de la curte (boieri, secretar, paji, ceauși, străjeri, slujnice, roabe) se îmbrăca turcește. Aici este o mare agitație. Au loc numeroase ceremonii legate de primirea domnilor, primirea solilor străini sau a unor simpli călători, investiții în funcții, organizarea unor ospețe ș.a. La începutul sec. al XVIII-lea, în primăvara anului 1702, teritoriul Țării Românești a fost străbătut de lordul Paget de Beadesert și suita lui. Acesta a fost ambasador englez la Poartă și mediator plenipotențiar al păcii de la Karlowitz (1699). Călătoria prin Țara Românească o face la întoarcerea lui din misiune. În ziua de 24 aprilie 1702 lordul a intrat în București fiind întâmpinat de o caretă trimisă din partea domnitorului Constantin Brâncoveanu. A fost salutat de cei doi fii mai mari ai acestuia și escortat de o gardă de vreo cinci sute de oameni. Lordul a fost condus la un palat neocupat al domnitorului, lângă cel al reședinței sale și a fost rugat să se folosească de el ca și cum ar fi al său. A doua zi, pe 25 aprilie, Constantin Brâncoveanu cinează cu Excelența Sa. Participă fiii domnitorului, boierii curții și membri din suita ambasadorului. Masa era întinsă și bogată și s-a prelungit șapte ore, lordul și suita fiind martorii unor dovezi neobișnuite de curtenie, ospitalitate și purtare amabilă din partea boierimii românești, dar îndeosebi din partea domnului însuși, care a băut în sănătatea și norocul fiecăruia dintre străinii de la masă. La încheierea recepției a îmbrăcat Excelența Sa un contaș lung de mătase făcut după moda din Țara Românească și căptușit cu blană de samur foarte frumoasă⁴.

O figură reprezentativă pentru regimul fanariot instaurat în Țările Române a fost Nicolae Mavrogheni, domn al Țării Românești între anii 1786-1790. S-a spus despre el că era extravagant, capricios și trăia într-un lux deșănțat. Este reprezentativ pentru tipul de fanariot din ultima parte a epocii. Din relatările lui Ion Ghica, dar și dintr-un desen în culori al lui Paulus Petristch, aflăm că „după prânz, răsturnat într-o caleașcă trasă de patru cerbi cu coarnele de aur ieșea la plimbare înconjurat de cihodari, de arnăuți și de soitari⁵”.

Un aspect cu totul deosebit îl reprezintă modul în care se desfășoară dimineața unui domnitor fanariot. Alexandru Moruzi, domn al Țării Românești între anii 1793-1796, 1799-1801, când se trezea dimineața era vizitat de marele șerbegiu care se ocupa cu dulcelețurile, de al doilea șerbegiu care ducea tava cu dulciuri, de marele cafegiu urmat de un al doilea cafegiu care ducea pe o tavă de argint ceașca de cafea. După el venea marele ciubucciu urmat de un al doilea ciubucciu, care aducea lulelele și narghilelele. Procesiunea era încheiată de patru fete frumoase din suita Doamnei, fiecare ducând în mână un fel de cățuie plină cu jar peste care presară praf de chilimbar⁶.

Cu ocazia diferitelor sărbători, cum ar fi Sfântul Vasile sau Paștele, Domnul organiza ospețe la care participau toți marii boieri. Ospețele erau organizate după un anumit ceremonial care nu a scăpat atenției străinilor. Invitații se întrețineau mai întâi cu gazda într-o odaie alăturată unde se servea votcă și se aducea apă pentru spălatul

³ Fernand Braudel, *Structurile cotidianului*, Editura Meridiane, București, 1984, p. 62.

⁴ *Călători străini despre Țările Române*, volumul 8, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p. 197.

⁵ Vasile Florea, *Istoria artei românești veche și medievală*, volumul I, Chișinău, Editura Hyperion, 1991, p. 556.

⁶ Neagu Djuvara, *Între Orient și Occident. Țările Române la începutul epocii modern*, (1800-1848), Editura Humanitas, București, 1995, p. 53.

mâinilor. Fiecare se așeza apoi după rang și, după ce preotul muia o bucată de pâine în mâncarea adusă, mâncărurile erau servite de mai mulți slujitori, aleși dintre băieți de țigan, îmbrăcați frumos. În timpul mesei cânta muzica, iar spătarul stătea în picioare, lângă domn. Erau făcute toasturi care se ascultau în picioare. Cel dintâi se închina pentru Dumnezeu, după aceea venea paharul pentru sultan, pentru domn, pe urmă se strecura și câte un împărat creștin⁷. Se spune că dacă cineva strănuta la masă i se aducea un pahar cu vin și apoi i se dădea o bucată de postav fin și una de atlas. Strănutul nu trebuia să fie provocat pentru că în această situație ar fi râs ceilalți de el. Dacă strănuta Domnul, primea de la marele vistier un brocard de aur pentru o haină. La încheierea ospățului era adusă o plăcintă mare care avea în ea bilete ce conțineau cuvinte bune sau rele și bani de aur. Această practică, ce i-a impresionat pe călătorii străini, stârnea multă veselie⁸. Dacă la începutul secolului al XVIII-lea la banchetele solemne de la Curte, ca și la nunțile boierești, era obiceiul să nu se ridice farfuriile folosite punându-se peste ele altele cu alt fel de mâncare, cu timpul acest obicei a fost schimbat. O atenție deosebită a fost acordată vestimentației. La fel ca și în alte zone ale Europei, în Țara Românească, veșmintele constituiau semnul celei mai mărunte promovări sociale.

Summary

Numerous times, the past history is presented to us only economically, socially, politically and culturally without considering other aspects with significant impact on the present and future evolution of the society. One such aspect is the elements of daily life at the Royal Court of the Romanian Countries in the eighteenth century. If we know these elements it will facilitate us a proper understanding of a certain period with less positive political influences but remarkable for its effervescence of spirit.

⁷ Nicolae Iorga, *op. cit.* p. 318.

⁸ *Călători străini despre Țările Române*, volumul 8, p. 382.